

PHILIP ROTH

Mieheni
oli
kommunisti

PHILIP
ROTH

Mieheni
oli
kommunisti

SUOMENTANUT KRISTIINA RIKMAN

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

Shakespeare-sitaatit suomentanut Paavo Cajander

ENGLANNINKIELINEN ALKUTEOS

I Married a Communist

Copyright © 1998, Philip Roth

All rights reserved

SUOMENKIELINEN LAITOS © WSOY, 2019

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

ISBN 978-951-0-43897-8

PAINETTU EU:SSA

*Ystävälleni ja toimittajalleni
Veronica Gengille 1941–1997*

*Monet laulut kuulin synnyinmaassani –
laulut ilon ja surun.*

*Mutta yksi vain on säilynyt muistoissani:
tavallisen työmiehen laulu.*

Hei, nosta ryhmysauvaa,

Hiio-hoi!

Kiskotaan kovemmin yhdessä,

Hiio-hoi!

»DUBINUŠKA», VENÄLÄINEN KANSANLAULU

Puna-armeijan kuoro ja orkesteri esittivät
ja levyttivät laulun 1940-luvulla.

1

IRA RINGOLDIN vanhempi veli, Murray, oli ensimmäinen oppikouluaikainen äidinkielenopettajani, ja hänen kauttaan minä tutustuin Iraan. Vuonna 1946 Murray oli vasta palannut armeijasta, missä hän oli palvellut 17. laskuvarjodivisioonassa ja osallistunut Ardennien taisteluun; maaliskuussa 1945 hän oli mukana maineikkaassa Reinin ylityksessä, joka merkitsi toisen maailmansodan lopun alkua Euroopassa. Hän oli siihen aikaan äreä, röyhkeä, kaljupäinen mies, ei yhtä pitkä kuin Ira mutta jäntevä ja hoikka ja urheilullinen, ja elämäkokemukseltaan meitä päätä pidempi. Tavoiltaan ja olemukseltaan hän oli luonnonlapsi, mutta puheissaan verraton ja älyllisesti melkein uhkaava. Hänen intohimonsa oli selittää, selventää, saada meidät ymmärtämään, sillä seurauksella, että vihoviimeinenkin asia, josta luokassa keskusteltiin, pilkottiin alkutekijöihinsä yhtä perusteellisesti kuin lauseet jäsennettiin liitutaululle. Erityisen lahjakas hän oli dramatisoimaan kysymyksiä, lumomaan meidät sanoillaan myös kuulostaessaan täysin analyttiseltä ja tutkivalta, selittäessään selkeällä tavallaan sitä mitä me kulloinkin luimme ja kirjoitimme.

Sen lisäksi että herra Ringold oli lihaksikas ja juonikas älypää, hän toi luokkaan muassaan spontaanin fyysisen latauksen,

joka avasi uuden maailman taltutetuille, kunnioittamaan opetuille vekaroille joiden oli vielä opeteltava tajuamaan sekin, että opettajan arvoaltaisten sääntöjen kunnioittamisella ei ollut mitään tekemistä henkisen kehityksen kanssa. Hän ei varmaan tiennytkään miten suuri merkitys oli hänen lukkarinrakkauksellaan heittää taulusienellä sitä, jonka vastaus ei osunut nauhan kantaan. Tai kenties ei. Kenties herra Ringold tiesi varsin hyvin, että minunlaisteni poikien piti oppia ei vain ilmaisemaan itseään täsmällisesti ja tajuamaan syvällisemmin sanoja, vaan myös tajuamaan miten olla rempseä vaikuttamatta tyhmältä, miten olla olematta liian vaitonainen tai liian hyväkäyttöksinen, miten vapauttaa maskuliininen energia siitä säädellystä rehtiydestä, joka välkkyjä poikia kaikkein eniten rajoitti.

Murray Ringoldin kaltaisen miehisen oppikoulunopettajan valta – maskuliininen auktoriteetti jossa ei ollut hurskauden tippaakaan – tuntui liki seksuaaliselta, Murray Ringoldin kaltaisen miehisen opettajan kutsumus tuntui liki papilliselta, hän ei ollut omaksunut amerikkalaista suuruudenhullua unelmaa, hän – toisin kuin koulun naisopettajat – olisi voinut päättää tulla melkein miksi tahansa mutta olikin päättänyt, että hänen elämäntyönsä olisimme me. Hän halusi vain tehdä päivät pitkät töitä niiden nuorten kanssa, joihin pystyi vaikuttamaan, ja kaikkein suurimman ilon elämässä hän sai heidän vastauksistaan.

Ei niin että hänen riuskan luokkahuonetyylinsä jälki vielä tuolloin olisi minun vapaudentajuuni mitään jälkeä jättänyt; eivät lapset ajatelleet koulua tai opettajia tai itseään siltä kannalta. Mutta Murrayn esimerkin oli täytyntä jotenkin ravita orastavaa kaipaustani sosiaaliseen riippumattomuuteen, ja minä kerroin hänelle siitä kun heinäkuussa 1997, ensimmäistä kertaa

päästyäni koulusta 1950, törmäsin Murrayhin, joka oli jo yhdeksänkymmenvuotias mutta silti kaikin tavoin edelleen opettaja, jonka tehtävä on havainnollistaa realistisesti, ilman itseironiaa tai liioittelua, oppilailleen epäsovinnainen sanonta »minä viis välitän», opettaa heille, ettei ihmisen tarvitse olla Al Capone ylittääkseen rajansa – että riittää kun *ajattelee*. »Humaanissa yhteiskunnassa», herra Ringold takoi päähämme, »ajattelu on suurin rajojen ylittäjä.» »Kriit-ti-nen ajat-telu», herra Ringold sanoi korostaen jokaista tavua napauttamalla rystysillään pöytälevyä, »– on kumouksellisuutta vaarallisimmillaan.» Kerroin Murraylle, että tuon kuuleminen niin varhain elämässä hänenlaiseltaan esikuvalta – ja sen näkeminen hänen demonstroimanaan – tarjosi kaikkein arvokkaimman vihjeen siitä mitä aikuiselämä olisi, vaikka vain puolittain tietoisesti, pikkukaupunkilaisena, suojeltuna, ylevämielisenä koulupoikana joka halusi kovasti olla järkevä ja tärkeä ja vapaa.

Murray puolestaan kertoi minulle kaiken sen, mitä minä en nuorena miehenä tiennyt enkä olisi voinutkaan tietää hänen veljensä yksityiselämästä, hirveästä tragediasta täynnä farssimaisia piirteitä, jota Murray joskus huomasi pohtivansa edelleen, vaikka Ira oli ollut kuolleena jo yli kolmekymmentä vuotta. »Tuhansia ja taas tuhansia amerikkalaisia tuhottiin noina vuosina, heistä tuli mielipiteidensä takia poliittisia uhreja, historian uhreja», Murray sanoi. »Mutta en muista ketään toista, joka olisi lyöty niin perusteellisesti kuin Ira lyötiin. Se ei ollut se suuri amerikkalainen taistelutanner, jonka hän itse olisi valinnut tuhoutumispaikakseen. Kenties aidon katastrofin ytimessä on ideologiasta, politiikasta ja historiasta huolimatta aina henkilökohtainen latteus. Ei elämää voi syyttää siitä, ettei se onnistuisi latistamaan ihmisiä. Hattu päästä on otettava, kun

katsoo miten elämä vie mieheltä merkityksen eikä jätä jäljelle hitustakaan ylpeyttä.»

Murray kertoi minulle kysyessäni myös sen, miten *häneltä* oli viety merkitys. Tunsin tarinan pääpiirteittäin mutta yksityiskohtia en, sillä olin mennyt armeijaan heti collegesta valmistuttuani 1954 – en ollut käynyt Newarkissa vuosikausiin – ja Murrayn poliittiset vastoinkäymiset olivat alkaneet vasta toukokuussa 1955. Aloitimme Murrayn tarinasta, ja vasta illansuussa kysyessäni haluaisiko hän jäädä illalliselle, hänestä näytti tuntuvan siltä, niin kuin muuten minustakin, että meidän suhteemme oli siirtynyt intiimimmälle tasolle ja ettei olisi sopimattonta, vaikka hän puhuisikin avoimesti veljestään.

Lähellä sitä paikkaa, jossa minä asun Uudessa-Englannissa, on pieni college nimeltä Athena, joka järjestää kesäisin viikon mittaisia kursseja ikäihmisille, ja Murray oli ilmoittautunut oppilaaksi yhdeksänkymmenen iässä kurssille, jolla oli ylevä nimi »Shakespeare vuosituhannen taitteessa». Satuain törmäämään häneen kaupungilla heti sunnuntaina hänen saavuttuaan – minä en tunnistanut häntä, mutta onneksi hän tunnisti minut – ja me päädyimme viettämään kuusi iltaa yhdessä. Menneisyys nousi siis esiin hyvin vanhan miehen hahmossa, miehen joka ei suonut murheilleen sekuntiakaan enempiä kuin ne vaativat ja joka ei vielääkään tuhlannut aikaansa tyhjän jauhamiseen. Ilmeinen uppiniskaisuus teki hänestä piinkovan persoonallisuuden, vaikka aika olikin kovin kourin kohdellut hänen ennen niin atleettista varttaan. Katsoessani Murrayta, joka puhui tutulla mitään salailemattomalla, huolellisella tavallaan, minä ajattelin: Siinä se on – ihmisen elämä. Tuolta näyttää sitkeys.

Vuonna 1955, melkein neljä vuotta sen jälkeen, kun Ira oli menettänyt työnsä radiossa jouduttuaan kommunistina mus-

talle listalle, kouluviranomaiset olivat antaneet Murraylle potkut opettajan työstä, koska hän oli kieltäytynyt yhteistyöstä kongressin epäamerikkalaista käyttäytymistä tutkivan komitean kanssa sen tullessa Newarkiin neljä päivää kestäneisiin kuulusteluihin. Hän sai palkkansa takaisin, mutta vasta kuusivuotisen oikeustaistelun jälkeen, joka päättyi korkeimman oikeuden päätökseen äänin 5-4, ja sai hän myös palkkansa taannehtivasti, tosin vähennettynä sillä summalla jonka hän oli ansainnut elättäessään perhettään pölynimurikauppiaina niiden kuuden vuoden ajan.

»Kun ei tiedä mitä muutakaan tekisi», Murray sanoi hymyillen, »sitä myy vaikka pölynimureita. Ovelta ovelle. Kirbyn pölynimureita. Kumoa tuhkakupin matolle ja imuroi sen puhtaaksi. Imuroi vaikka koko talon. Sillä lailla imureita myydään. Minä imuroin aikanani puolet New Jersey'n taloista. Minulla oli paljon tukijoita, Nathan. Minulla oli vaimo, joka tarvitsi lääkkeensä ja meillä oli lapsi, mutta minä paiskin kovasti töitä ja myin pölynimureita melkoiselle ihmisjoukko. Ja Doris palasi töihin skolioosiongelmistään huolimatta. Hän meni takaisin töihin sairaalan laboratorioon. Verikokeita tekemään. Pyöritti lopulta koko labraa. Siihen aikaan ei tehty eroa laboranttien ja lääketieteellisen puolen edustajien kesken ja Doris hoiti kaiken: otti verikokeet ja tutki näytteet. Hyvin kärsivällisesti, hyvin perusteellisesti mikroskooppilla. Hänet oli koulutettu siihen. Hän oli tarkka. Täsmällinen. Osaava. Hänellä oli tapana tulla kotiin kadun toiselta puolelta Beth Israelista laboratoriotakki päällä ruokaa laittamaan. Meidän perhe on ainoa tuntemani perhe, jonka salaattikastike tarjoiltiin laboratoriopulloista. Erlenmeyerin pullosta. Meillä hämmennettiin kahvi pipeteillä. Kaikki meidän lasitavaramme oli peräisin labo-

ratoriosta. Kun oltiin oikein lujilla, Doris piti kukkaronnyörit tiukalla. Yhdessä siitä selvittiin.»

»Ja sinua epäiltiin koska olit Iran veli?» minä kysyin. »Sitä minä olen aina arvellut.»

»Ei sitä niin varmasti voi sanoa. Kenties minua epäiltiin, koska en ollut koskaan käyttäytynyt niin kuin opettajan olisi kuulunut käyttäytyä. Kenties minua olisi epäilty ilman Iraakin. Minähän olin alkujani kiihottaja, Nathan. Minä oikein paloin innosta päästä osoittamaan, miten tärkeä ammatti minulla oli. Kenties se kaiveli heitä kaikkein eniten. Et usko mitä nöyryytyksiä sitä joutui opettajanuraa aloitellessaan kokemaan. Meitä kohdeltiin kuin pikkulapsia. Vanhempien opettajatoverien sana oli laki. Se piti niellä kyselemättä. Tulet tänne sillä ja sillä kellonlömällä ja leimaat kellokorttisi. Vietät koulussa niin ja niin monta tuntia. Ja tulet töihin myös iltapäivisin ja iltaisin, vaikkei sitä työ sopimuksessa mainitakaan. Kaikenlaista turhanaikaista puuhaa. Nöyryyttävää hyppyttämistä.

»Minä liityin ammattiyhdistykseen. Ylenin vikkellästi joh-toportaaseen, liiton hallituksen jäseneksi. Olin suorapuheinen – joskus suorastaan lipevä. Kuvittelin tietäväni vastauksen kaikkeen. Mutta minä halusin, että opettajat saisivat arvostusta työlleen – arvostusta ja kunnollisen korvauksen työstään ja niin edelleen. Opettajilla oli huonot palkat, työolot, edut ...

»Koulutarkastaja ei ollut minun ystäväni. Minä olin vastustanut näkyvästi hänen ylennystään tarkastajaksi. Kannatin toista miestä, ja hän hävisi. Joten koska en salannut vastustavani sitä peijakasta, hän vihasi minua sydämestään, ja vuonna 1955 kirves heilahti ja minut kutsuttiin kaupunkiin Federal Buildingiin epäamerikkalaista toimintaa tutkivan komitean eteen. Todistamaan. Puheenjohtajana oli edustaja

Walter. Kaksi muuta komitean jäsentä tuli hänen kanssaan Washingtonista. Kaikkiaan kolme ja lakimies heidän kanssaan. He tutkivat kommunistien vaikutusta kaikkeen Newarkin kaupungissa tapahtuvaan, mutta ensisijaisesti sitä mitä he nimittivät 'puolueen soluttautumiseksi' työelämään ja opetustoimeen. Samanlaisia kuulemistilaisuuksia oli järjestetty kaikkialla maassa – Detroitissa, Chicagossa. Me tiesimme, että se oli tulossa. Väistämättä. Meidät opettajat kutsuttiin kuultavaksi toukokuun viimeisenä päivänä, se oli torstai.

»Minä todistin viisi minuuttia. 'Oletteko te nyt tai oletteko koskaan ollut...?' Kieltäydyin vastaamasta. No mutta, miksi? he sanoivat. Eihän teillä ole mitään salattavaa. Miksi ette kerro totuutta? Me haluamme vain tietoja. Sitä varten me täällä olemme. Me laadimme lakeja. Emme me ole tuomioistuimien. Ja niin edelleen. Mutta minä ymmärsin kansalaisyhteiskunnan oikeudet niin, etteivät minun poliittiset näkemykseni kuuluneet heille tippaakaan, ja niin minä myös sanoin – 'Se ei kuulu teille tippaakaan.'

»Aikaisemmin samalla viikolla he olivat kuulustelleet sähköalan liiton työntekijöitä, se oli Iran entinen ammattiliitto Chicagossa. Maanantai-iltana New Yorkista tuli tilausbusseilla tuhat sähköliiton jäsentä osoittamaan mieltään Robert Treat -hotellin eteen, missä komitean jäsenet asuivat. *Star-Ledger* kuvasi mielenosoittajien ilmestymistä 'kongressin tutkimukseen vihamielisesti suhtautuvien voimien hyökkäykseksi'. Ei perustuslaissa kirjatuksi lailliseksi mielenosoitukseksi vaan *hyökkäykseksi*, niin kuin Hitlerin hyökkäys Puolaan ja Tšekkoslovakiaan. Muuan komiteassa istuva kongressiedustaja tähdensi lehdistölle – eikä häntä estänyt yhtään se, että hänen sanansa saattoi tulkita epäamerikkalaisuudeksi – että monet mielenosoittajista puhuivat espanjaa, mistä hän päätteli, ettei-

vät he ymmärtäneet kantamiensa kylttien sanomaa vaan että he olivat kommunistisen puolueen mukaan huijaamia tyhmiä narreja. Hän sai lisäponta siitä, että he olivat olleet Newarkin poliisin oman 'kumousryhmän' tarkkailussa. Kun bussikaravaani ajoi paluumatkalla New Yorkiin Hudsonin piirikunnan läpi, jonkun sikäläisen korkean poliisiviranomaisen kerrottiin sanoneen: 'Jos olisin tiennyt, että ne kaikki olivat punikkeja, olisin pannut lukkojen taakse joka iikan.' Sellainen oli paikallinen ilmapiiri, ja sillä tavoin siitä raportoitiin lehdissä, kun minä jouduin kuulusteltavaksi ensimmäisenä meistä sinä torstaina.

»Kun viisiminuuttiseni alkoi olla loppuillaan, ja kävi ilmi, että minä kieltäydyin yhteistyöstä, puheenjohtaja sanoi pettyneensä, ettei minunlaiseni sivistynyt ja älykäs mies halunnut edes maan turvallisuuden taatakseen auttaa kertomalla komitealle mitä se halusi kuulla. Minä vaikenin. Ainoa vihamielinen huomautus, jonka tein, oli se, kun yksi niistä paskapäistä päätti puheenvuoronsa sanomalla minulle: 'Hyvä herra, minä kyseenalaistan teidän lojaalisuutenne.' Minä sanoin hänelle: 'Ja minä teidän.' Ja puheenjohtaja sanoi, että jos jatkaisin komiteanjäsenten 'herjaamista', hän heittäisi minut ulos. 'Ei meidän ole pakko istua täällä', hän sanoi minulle, 'kuuntelemassa teidän humpuukipuheitanne ja panetteluanne.' 'Ei minunkaan', minä sanoin, 'ole pakko istua täällä kuuntelemassa teidän panetteluanne, herra puheenjohtaja.' Sen pahemmaksi se ei päässyt. Lakimieheni kuiskasi minulle, että lopettaisin ja siihen minun esiintymiseni päättyi. Sain mennä.

»Mutta tuolista noustessani muuan kongressiedustajista huusi perääni ilmeisesti tarkoituksenaan ärsyttää minua – 'Miten te voitte ottaa veronmaksajien rahoista palkkaa, kun olette peijakas vieköön vannonut opettavanne neuvostoideolo-

giaa? Miten Herran nimessä te voitte olla vapaa mies ja opettaa sitä mitä kommunistit sanelevat? Miksette eroa puolueesta ja käännä kelkkaanne? Minä pyydän – palatkaa amerikkalaiseen elämäntyylisiin!

»Mutta minä en nielaissut syöttiä, en sanonut hänelle että sillä mitä minä opetin ei ollut mitään tekemistä minkään muun sanelun kanssa kuin lauseenjäsennyksen ja kirjallisuuden, vaikka loppujen lopuksi oli varmaan yksi ja sama mitä minä sanoin tai sanomatta jätin: samana iltana minun naamatauluni komeili *Newark Newsin* kannessa, erikoisurheilupainoksessa, otsikolla 'Kommari kieltäytyy todistamasta' ja kuvatekstinä oli 'Me emme niele teidän roskapuheitanne' komitea vastaa newarkilaiselle opettajalle.

»Yksi komitean jäsenistä oli New Yorkin osavaltion kongressiedustaja Bryden Grant. Muistat varmaan Grantin, Brydenin ja Katrinan. Kaikki amerikkalaiset muistavat Grantin. No, Granteille Ringoldit olivat yhtä kuin Rosenbergit. Tuo soma seurapiiripoju, tuo pahansuopa mitättömyys, melkein tuhosi meidän perheemme. Ja tiedätkö miksi? Siksi että Grant oli vaimoineen eräänä iltana Iran ja Even järjestämällä kutsuilla West Eleventh Streetillä ja Ira kiusasi Grantia niin kuin vain Ira kykeni. Grant oli Wernher von Braunin kaveri, tai niin Ira luuli, ja Ira antoi tulla täydeltä laidalta. Grant oli – paljaalla silmällä katsoen ainakin – juuri sellainen velto yläluokkainen poika joka sai Iran kiristelemään hampaitaan. Grantin vaimo kirjoitteli suosittuja rakkausromaaneja, joita naisväki ahmi, ja Grant oli vielä siihen aikaan *Journal-Americanin* kolumnisti. Iralle Grant oli hemmotellun etuoikeutetun luokan ruumiillistuma. Hän ei voinut sietää koko miestä. Grantin jokainen elekin kuvotti häntä ja hänen poliittiset mielipiteensä olivat hänelle kauhistus.

»No, siitä seurasi kamala, äänekäs kohtaaminen, Ira huusi täyttä kurkkua ja solvasi Grantia ja Ira väitti lopun ikänsä, että Grantin verikosto meitä vastaan alkoi juuri sinä iltana. Ira ei koskaan edes yrittänyt esittää muuta kuin oli. Sanoi asiat sellaisina kuin ne olivat, mitään salaamatta, armoa anelematta. Sinua se veti magneetin lailla puoleensa, mutta vihamiehistä se oli vastenmielistä. Ja Grant oli yksi hänen vihamiehistään. Koko välikohtaaminen kesti vain kolme minuuttia, mutta Iran mukaan ne kolme minuuttia sinetöivät meidän kohtalomme. Hän oli nöyryyttänyt Ulysses S. Grantin jälkeläistä, Harvardin käynnyttä, William Randolph Hearstin palveluksessa olevaa miestä, romaanin *Eloise and Abelard*, vuoden 1938 suurimman myyntimenestyksen, ja vuoden 1942 bestsellerin, *The Passion of Galileo*, kirjoittajan aviomiestä – ja se oli viimeinen naula meidän arkkuumme. Meidän tarumme oli lopussa: herjaamalla julkisesti Bryden Grantia Ira ei ollut loukannut vain aviomiehen moitteetonta sukupuuta vaan myös vaimon pohjatonta tarvetta olla oikeassa.

»En tosin ole aivan varma siitä, että se on selitys kaikkeen – olkoonkin että Grant oli yhtä huoleton vallankäyttäjä kuin kaikki muutkin Nixonin jengistä. Ennen kongressiin siirtymistään hän kirjoitti *Journal-Americaniin* kolumnia, kolmesti viikossa ilmestyvää juorupalstaa jossa oli pikku-uutisia Broadwaylta ja Hollywoodista ja kourallinen törkyä Eleanor Rooseveltin tahraamiseksi. Siitä Grantin yhteiskunnallinen ura alkoi. Se pätevoitti hänet epäamerikkalaista toimintaa tutkivaan komiteaan. Hän oli juorutoimittaja ennen kuin siitä tuli nykyisenlaista suurta bisnestä. Hän oli paikalla alussa, suurten pioneerien kulta-aikana. Heitä olivat Cholly Knickerbocker ja Winchell ja Ed Sullivan ja Earl Wilson. Heitä olivat Damon Runyon ja Bob Considine ja Hedda Hopper – ja Bryden Grant

oli roskasakin snobein, ei katupoika eikä se pahasuinen sisäpiiriläinen, joka roikkui Sardi'silla tai Brown Derbyn tai Stillman's Gymin tiloissa, vaan todellinen siniverinen verrattuna Racquet Clubin roskasakkiin.

»Grant aloitti palstalla, jonka nimi oli 'Grantin viidakkorumpu' ja jos muistat, hänestä oli vähällä tulla Nixonin Valkoisen talon kansliapäällikkö. Kongressiedustaja Grant oli Nixonin suursuosikki. Istui Nixonin kanssa epäamerikkalaista toimintaa tutkivassa komiteassa. Väänsi kovasti kättä Nixonin puolesta edustajainhuoneessa. Muistan, kuinka Nixon otti taas esille Grantin nimen kansliapäällikköä nimitettäessä vuonna 1968. Paha juttu ettei se ottanut tulta. Huonoin päätös jonka Nixon kuunaan teki. Jos Nixon olisi tajunnut hyötyvänsä poliittisesti nimittämällä Watergate-skandaalin peittämisyri-tystä johtamaan Haldemanin sijasta tuon yläluokkaisen kirjallisen sekatyöläisen, Grantin karriööri olisi saattanut loppua kaltereiden takana. Bryden Grant vankilassa, sellissä Mitchellin ja Ehrlichmanin välissä. Grantin hautaholvi. Mutta niin ei käynyt.

»Valkoisen talon nauhoituksissa voi kuulla kuinka Nixon ylistää Grantia. Niistä on tehty kirjalliset versiot. 'Brydenillä on sydän paikallaan', presidentti sanoo Haldemanille. 'Ja hän on kova. Hän tekee mitä vain. Siis mitä vain.' Hän kertoo Haldemanille mikä on Grantin motto kun oli kyse hallituksen vihollisten käsittelystä: 'Tuhoa ne lehdistöissä.' Ja sitten presidentti lisää ihailleen, sillä täydellinen loanheitto, hiotun kovalla liekillä palava herjaus on hänelle nautinto: 'Brydenillä on tappajan vaisto. Kukaan ei hoida hommia yhtä siististi.'

»Kongressiedustaja Grant kuoli nukkuessaan, rikkaana ja vaikutusvaltaisena vanhana valtiomiehenä ja edelleen hyvin

arvostettuna New Yorkin Staatsburgissa, missä paikallisen lukion jalkapallokenttä nimettiin hänen mukaansa.

»Minä tarkkailin Bryden Grantia kuulusteluissa yrittäen uskoa, että hän oli muutakin kuin vain kostonhimoinen poliitikko, joka käytti hyväkseen kansallista pakkomiellellä maksaakseen vanhat kalavelkansa. Järjen nimissä sitä etsii aina jotakin ylevämpää motiivia, syvempää merkitystä – ja siihen aikaan minä vielä halusin yrittää järkiperaistää järjettömyydetkin ja löytää tarkoituksen älyttömimmistäkin asioista. Etsin haasteita älykkyydelleni sieltäkin missä se ei ollut todellakaan tarpeen. Ajattelin: Hän *ei voi* olla niin pikkumainen ja tylsä kuin miltä näyttää. Se ei voi olla kuin murto-osa tarinaa. Täytyyhän hänessä olla muutakin.

»Mutta miksi? Pikkumaisuus ja mitäänsanomattomuus voivat nekin esiintyä suuressa mittakaavassa. Mikä voisi olla *järkkymättömämpää* kuin pikkumaisuus ja mitäänsanomattomuus? Estävätkö pikkumaisuus ja mitäänsanomattomuus sitä, että joku on kiero ja kova? Pilaavatko pikkumaisuus ja mitäänsanomattomuus pyrkimykset tulla tärkeäksi henkilöksi? Voi ihminen himoita valtaa, vaikkei hänellä olekaan sen syvällisempää elämäkatsomusta. Ei valtaan *nousemisessa* tarvita elämäkatsomusta. Elämäkatsomuksesta saattaa itse asiassa olla vain haittaa, kun taas näköalattomuus käy loistavasta avusta. Kongressiedustaja Grantin patriisilapsuudesta ei tarvitse manata esiin surkeuksia ymmärtääkseen häntä. Olihan hän sentään se sama tyyppi, joka peri kongressipaikan Hamilton Fishiltä, alkuperäiseltä Rooseveltin vihaajalta. Hudson River -aristokraatti niin kuin FDR. Fish pääsi Harvardiin pian FDR:n jälkeen. Kadehti häntä, vihasi häntä, ja, koska Fishin vaalipiiriin kuului Hyde Park, päättyi FDR:n kongressiedustajaksi.

Kivikova eristäytymispolitiikan kannattaja ja juuri niin tyhmä kuin kuvitella saattaa. Fish oli kolmikymmenluvulla ensimmäinen yhteiskunnan kermaa edustava tolvana, joka valittiin tuon onnettoman komitean edeltäjän puheenjohtajaksi. Itsekäs, yltyöisänmaallinen, ennakkoluuloinen patriisipölvästi – sellainen oli Hamilton Fish. Ja kun tuon vanhan höppänän vaalipiirissä avautui paikka vuonna 1952, hänen suosikkinsa oli Bryden Grant.

»Kuulemisen jälkeen Grant poistui korokkeelta, jossa kolme komiteanjäsentä ja heidän lakimiehensä olivat istuneet, ja tuli suoraa tietä minun luokseni. Hän oli sanonut minulle: 'Minä epäilen teidän lojaalisuuttanne.' Mutta nyt hän hymyili hurmaavasti – niin kuin vain Bryden Grant osasi, niin kuin hän itse olisi keksinyt hurmaavan hymyn – ja ojensi minulle kätensä ja minä, niin vastenmielistä kuin se minusta olikin, minä puristin sitä. Käsittämätön kädenojennus ja silti täysin ymmärrettävä, kohtelias, ja minä puristin sitä niin kuin nyrkkeilijä joka tervehtii vastustajaansa ennen ottelua, ja tyttäreni Lorraine halveksi minua monta päivää sen jälkeen.

»Grant sanoi: 'Herra Ringold, minä tulin tänne tänään auttaakseni teitä puhdistamaan nimenne. Olisittepa vain ollut yhteistyöhaluisempi. Te ette tee tätä helpoksi edes niille meistä, jotka ovat teille myötämielisiä. Minä haluan teidän tietävän, ettei minua ollut määrätty komiteanjäseneksi tänne Newarkiin. Mutta minä tiesin, että te todistaisitte täällä ja pyysin päästä mukaan, koska arvelin ettei teille olisi apua, jos ystäväni ja kollegani Donald Jackson olisi ollut tilallani.'

»Jackson oli tyyppi, joka oli tullut Nixonin tilalle komiteaan. Donald L. Jackson Kaliforniasta. Häikäisevä ajattelija joka toimitti julkisuuteen muun muassa sellaisia viisauksia kuin: 'Nyt

on tullut aika näyttää, olemmeko me amerikkalaisia vai emme.’ Jackson ja Velde johtivat noitavainoa, jonka oli määrä juuria piilokommunistit protestanttisten kirkonmiesten joukosta. Se oli niille veikoille tärkeä kansallinen kysymys. Nixonin lähdettyä komiteasta Grantia pidettiin komitean nokkamiehenä, joka sorvasi heidän ylevät johtopäätöksensä – ja surullista kyllä, se hän taisi tosiaan olla.

»Hän sanoi minulle, ’Ajattelin että minusta olisi kenties enemmän apua kuin tuosta kunnianarvoisasta kalifornialaisesta herrasmiehestä. Ja tämänpäiväisestä esityksestänne huolimatta uskon edelleen pystyväni siihen. Haluaisin teidän tietävän, että jos te, nukuttuanne yön kunnolla, päätättekkin haluta puhdistaa nimenne –’

»Siinä kohtaa Lorraine räjähti. Hän oli neljäntoista. Hän ja Doris olivat istuneet minun takanani ja Lorraine oli ollut istunnon aikana enemmän kiihdyksissään kuin äitinsä. Puhissut ja kiemurrellut ja pysynyt töin tuskin neljätoistavuotiaan nahoissaan. ’Puhdistaa nimenne *mistä?*’ Lorraine sanoi kongressiedustaja Grantille. ’Mitä minun isäni muka on tehnyt?’ Grant hymyili hänelle ystävällisesti. Hän oli todella komea harmaantuva herra, hän oli hyvässä kunnossa, ja hänen hyvin istuvat pukunsa olivat erittäin kalliin räätälin ompelemat, hän oli oikein joka anopin toivevävy. Hänellä oli miellyttävä, kunnioittava ääni, samalla kertaa pehmeä ja miehekäs, ja hän sanoi Lorraineelle: ’Sinä olet lojaali tytär.’ Mutta Lorraine ei luovuttanut. Emmekä me Doriksen kanssa yrittäneet vaientaa häntä vielä siinä vaiheessa. ’Puhdistaa nimensä? Ei hänen tarvitse puhdistaa nimeään – ei se ole likaantunut’, hän sanoi Grantille. ’Te hänen nimensä lokaan vedätte.’ ’Neiti Ringold, te ette nyt tiedä mistä puhutte. Teidän isällänne on menneisyys’, Grant

Suuren amerikkalaisen kertojan kommunistivainojen aikaa luotaava armoton avainromaani

»Rothia vakuuttavimmillaan ja lennokkaimmillaan.»

— KIRKUS REVIEWS

Ira Ringold eli radiotähti Iron Rinn on nuoren Nathan Zuckermanin idoli ja esikuva, jonka elämään Zuckerman tutustuu tämän veljen muisteloiden myötä. Väkivaltaisilta kaduilta armeijan leipien kautta suosituksi radiojuontajaksi nousseen Iran kohtalo sinetöidään mccarthyismin ajan aatteiden puserruksessa.

Mieheni oli kommunisti on yksi Rothin amerikkalaista unelmaa käsittelevistä romaaneista; se on yhtä lailla musertavan rehellinen kuin pistävän hauskakin.

		
www.wsoy.fi	84.2	ISBN 978-951-0-43897-8